

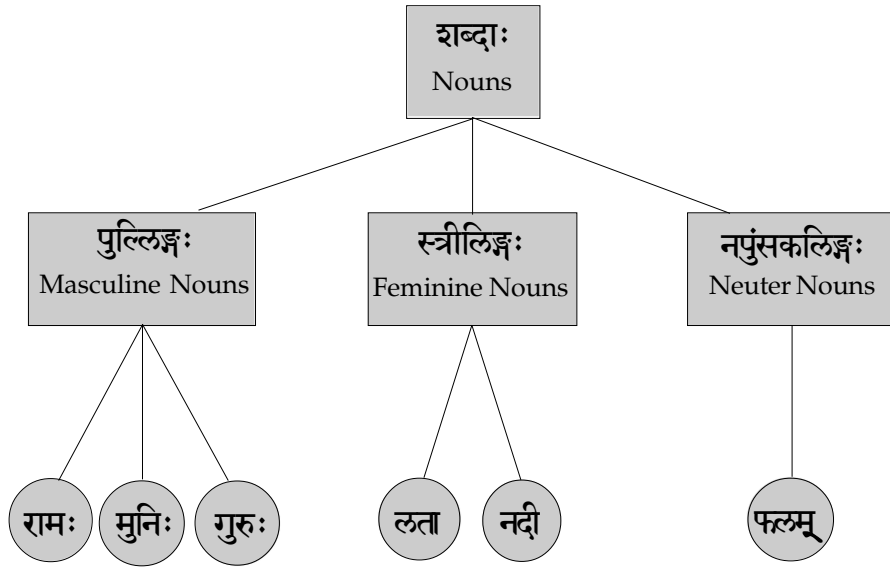
# 7

## शब्दः विभक्तिश्च

### Nouns and Cases

We have already studied the following:

- (1) Masculine Nouns usually end with अः, इः and उः
- (2) Feminine Nouns usually end with आ and ई and
- (3) Neuter Nouns usually end with अम्



### 7.1 Declension of Nouns

The term 'declension' means the various forms taken by a noun in the various cases and numbers. We shall be presently studying the declension of the nouns belonging to the three genders.

In Sanskrit, there are seven cases and one vocative. The vocative is used for addressing.



### 7.1.1 अकारान्तः पुल्लिङ्गः राम-शब्दः

Case	Singular	Dual	Plural
I (subject)	रामः	रामौ	रामाः
II (to, object)	रामम्	रामौ	रामान्
III (with, by)	रामेण	रामाभ्याम्	रामैः
IV (for)	रामाय	रामाभ्याम्	रामेभ्यः
V (from, than)	रामात्	रामाभ्याम्	रामेभ्यः
VI (of)	रामस्य	रामयोः	रामाणाम्
VII (in, on)	रामे	रामयोः	रामेषु
Vocative	हे राम	हे रामौ	हे रामाः



*Application of cases in राम-शब्दः*

रामो राजमणिः सदा विजयते रामं रमेशं भजे  
 रामेण अभिहता निशाचरचमूः रामाय तस्मै नमः ।  
 रामात् नास्ति परायणं परतरं रामस्य दासोऽस्म्यहम्  
 रामे चित्तलयः सदा भवतु मे भो राम मामुद्धर ॥

Victory to Rāma, the best of the kings. I worship Rāma, the lord of Sītā. Armies of the demons were killed by Rāma. Salutations to the Rāma. There is no better resort than Rāma. I am a servant of Rāma. May my mind be absorbed in Rāma. Oh! Rāma, protect me.



### अकारान्तः पुल्लिङ्गः कृष्ण-शब्दः

Case	Singular	Dual	Plural
I (subject)	कृष्णः	कृष्णौ	कृष्णाः
II (to, object)	कृष्णम्	कृष्णौ	कृष्णान्
III (with, by)	कृष्णेन	कृष्णाभ्याम्	कृष्णैः
IV (for)	कृष्णाय	कृष्णाभ्याम्	कृष्णेभ्यः
V (from, than)	कृष्णात्	कृष्णाभ्याम्	कृष्णेभ्यः
VI (of)	कृष्णस्य	कृष्णयोः	कृष्णानाम्
VII (in, on)	कृष्णे	कृष्णयोः	कृष्णेषु
Vocative	हे कृष्ण	हे कृष्णौ	हे कृष्णाः



### Application of cases in कृष्ण-शब्दः

कृष्णो रक्षतु नो जगत्त्रयगुरुः कृष्णं नमस्याम्यहम्  
 कृष्णेन अमरशत्रवो विनिहताः कृष्णाय तस्मै नमः ।  
 कृष्णात् एव समुत्थितं जगदिदं कृष्णस्य दासोऽस्म्यहम्  
 कृष्णे तिष्ठति सर्वमेतदखिलं हे कृष्ण रक्षस्व माम् ॥

May Kṛṣṇa, the teacher of the three worlds protect us. I salute Kṛṣṇa. The demons who are enemies of Gods are killed by Kṛṣṇa. Salutations to that Kṛṣṇa. This world has sprung from Kṛṣṇa alone. I am the servant of Kṛṣṇa. All this entirely stays in Kṛṣṇa. O Kṛṣṇa, save me!

*Decline the following nouns.*

1. देवः – God
2. नरः – Man

3. अजः – Goat
4. गजः – Elephant
5. दण्डः – Stick
6. रथः – Chariot
7. दीपः – Lamp
8. पर्वतः – Hill



### 7.1.2 इकारान्तः पुल्लिङ्गः मुनि-शब्दः (Sage)

Case	Singular	Dual	Plural
I (subject)	मुनिः	मुनी	मुनयः
II (to, object)	मुनिम्	मुनी	मुनीन्
III (with, by)	मुनिना	मुनिभ्याम्	मुनिभिः
IV (for)	मुनये	मुनिभ्याम्	मुनिभ्यः
V (from, than)	मुनेः	मुनिभ्याम्	मुनिभ्यः
VI (of)	मुनेः	मुन्योः	मुनीनाम्
VII (in, on)	मुनौ	मुन्योः	मुनिषु
VIII (vocative)	हे मुने	हे मुनी	हे मुनयः

*Decline the following nouns.*

1. अरिः – Enemy
2. कविः – Poet
3. यतिः – Ascetic
4. अग्निः – Fire
5. हरिः – Lord Viṣṇu



### 7.1.3 उकारान्तः पुल्लिङ्गः गुरु-शब्दः (Teacher)

Case	Singular	Dual	Plural
I (subject)	गुरुः	गुरू	गुरवः
II (to, object)	गुरुम्	गुरू	गुरून्
III (with, by)	गुरुणा	गुरुभ्याम्	गुरुभिः
IV (for)	गुरवे	गुरुभ्याम्	गुरुभ्यः
V (from, than)	गुरोः	गुरुभ्याम्	गुरुभ्यः
VI (of)	गुरोः	गुर्वोः	गुरूणाम्
VII (in, on)	गुरौ	गुर्वोः	गुरुषु
VIII (vocative)	हे गुरो	हे गुरू	हे गुरवः

*Decline the following nouns.*

1. शम्भुः – Lord Śiva
2. रिपुः – Enemy
3. इन्दुः – Moon
4. तरुः – Tree
5. विधुः – Moon
6. विष्णुः – Lord Viṣṇu
7. मेरुः – Mount Sumeru
8. ऋतुः – Season
9. बन्धुः – Relative
10. प्रभुः – Lord or master



### 7.1.4 आकारान्तः स्त्रीलिङ्गः लता-शब्दः (Creeper)

Case	Singular	Dual	Plural
I (subject)	लता	लते	लताः
II (to, object)	लताम्	लते	लताः
III (with, by)	लतया	लताभ्याम्	लताभिः
IV (for)	लतायै	लताभ्याम्	लताभ्यः
V (from, than)	लतायाः	लताभ्याम्	लताभ्यः
VI (of)	लतायाः	लतयोः	लतानाम्
VII (in, on)	लतायाम्	लतयोः	लतासु
VIII (vocative)	हे लते	हे लते	हे लताः

*Decline the following nouns.*

1. चिन्ता – Worry, thought
2. छाया – Shade
3. माला – Garland
4. विद्या – Education, knowledge, learning
5. पेटिका – Box
6. सुधा – Nectar
7. रसना – Tongue
8. पिपीलिका – Ant
9. नौका – Boat
10. नासिका – Nose



### 7.1.5 ईकारान्तः स्त्रीलिङ्गः नदी-शब्दः (River)

Case	Singular	Dual	Plural
I (subject)	नदी	नद्यौ	नद्यः
II (to, object)	नदीम्	नद्यौ	नदीः
III (with, by)	नद्या	नदीभ्याम्	नदीभिः
IV (for)	नद्यै	नदीभ्याम्	नदीभ्यः
V (from, than)	नद्याः	नदीभ्याम्	नदीभ्यः
VI (of)	नद्याः	नद्योः	नदीनाम्
VII (in, on)	नद्याम्	नद्योः	नदीषु
VIII (vocative)	हे नदि	हे नद्यौ	हे नद्यः

*Decline the following nouns.*

1. देवी – Goddess
2. मही – Earth
3. गौरी – Parvatī (Consort of Lord Śiva)
4. नारी – Woman
5. लेखनी – Pen
6. जननी – Mother
7. मन्दाकिनी – Heavenly Ganges
8. ह्लादिनी – Thunder-bolt
9. पार्वती – Parvatī (Consort of Lord Śiva)
10. सरस्वती – Sarasvatī (Goddess of learning)



### 7.1.6 अकारान्तः नपुंसकलिङ्गः फल-शब्दः (Fruit)

Case	Singular	Dual	Plural
I (subject)	फलम्	फले	फलानि
II (to, object)	फलम्	फले	फलानि
III (with, by)	फलेन	फलाभ्याम्	फलैः
IV (for)	फलाय	फलाभ्याम्	फलेभ्यः
V (from, than)	फलात्	फलाभ्याम्	फलेभ्यः
VI (of)	फलस्य	फलयोः	फलानाम्
VII (in, on)	फले	फलयोः	फलेषु
VIII (vocative)	हे फल	हे फले	हे फलानि

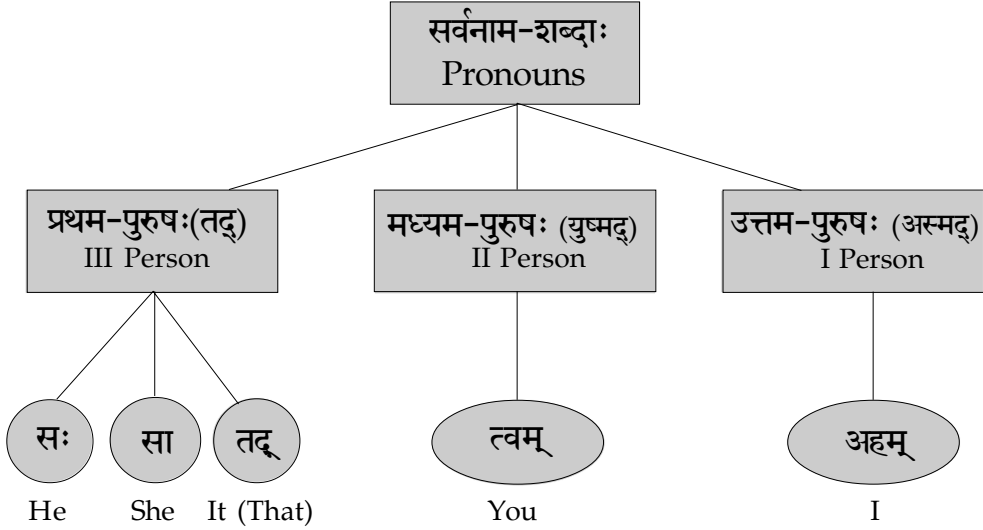
*Decline the following nouns.*

1. अन्नम् – Food
2. काव्यम् – Poetry
3. धनम् – Wealth
4. पुष्पम् – Flower
5. ज्ञानम् – Knowledge
6. क्षेत्रम् – Field
7. लोचनम् – Eye
8. लवणम् – Salt
9. क्षीरम् – Milk
10. भवनम् – House





## 7.2 Declension of Pronouns – *sarvanāma-śabdah*



### 7.2.1 दकारान्तः पुल्लिङ्गः तद्-शब्दः (He)

Case	Singular	Dual	Plural
I (subject)	सः	तौ	ते
II (to, object)	तम्	तौ	तान्
III (with, by)	तेन	ताभ्याम्	तैः
IV (for)	तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः
V (from, than)	तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्यः
VI (of)	तस्य	तयोः	तेषाम्
VII (in, on)	तस्मिन्	तयोः	तेषु



### 7.2.2 दकारान्तः स्त्रीलिङ्गः तद्-शब्दः (She)

Case	Singular	Dual	Plural
I (subject)	सा	ते	ताः
II (to, object)	ताम्	ते	ताः
III (with, by)	तया	ताभ्याम्	ताभिः
IV (for)	तस्यै	ताभ्याम्	ताभ्यः
V (from, than)	तस्याः	ताभ्याम्	ताभ्यः
VI (of)	तस्याः	तयोः	तासाम्
VII (in, on)	तस्याम्	तयोः	तासु



### 7.2.3 दकारान्तः नपुंसकलिङ्गः तद्-शब्दः (That)

Case	Singular	Dual	Plural
I (subject)	तत्	ते	तानि
II (to, object)	तत्	ते	तानि
III (with, by)	तेन	ताभ्याम्	तैः
IV (for)	तस्मै	ताभ्याम्	तेभ्यः
V (from, than)	तस्मात्	ताभ्याम्	तेभ्यः
VI (of)	तस्य	तयोः	तेषाम्
VII (in, on)	तस्मिन्	तयोः	तेषु



### 7.2.4 दकारान्तः युष्मद्-शब्दः (You)

(Same in all the three genders)

Case	Singular	Dual	Plural
I (subject)	त्वम्	युवाम्	यूयम्
II (to, object)	त्वाम्-त्वा	युवाम्-वाम्	युष्मान्-वः
III (with, by)	त्वया	युवाभ्याम्	युष्माभिः
IV (for)	तुभ्यम्-ते	युवाभ्याम्-वाम्	युष्मभ्यम्-वः
V (from, than)	त्वत्	युवाभ्याम्	युष्मत्
VI (of)	तव-ते	युवयोः-वाम्	युष्माकम्-वः
VII (in, on)	त्वयि	युवयोः	युष्मासु

### 7.2.5 दकारान्तः अस्मद्-शब्दः (I)

(Same in all the three genders)

Case	Singular	Dual	Plural
I (subject)	अहम्	आवाम्	वयम्
II (to, object)	माम्-मा	आवाम्-नौ	अस्मान्-नः
III (with, by)	मया	आवाभ्याम्	अस्माभिः
IV (for)	मह्यम्-मे	आवाभ्याम्-नौ	अस्मभ्यम्-नः
V (from, than)	मत्	आवाभ्याम्	अस्मत्
VI (of)	मम-मे	आवयोः-नौ	अस्माकम्-नः
VII (in, on)	मयि	आवयोः	अस्मासु

Note: There is no vocative form for pronouns.

